

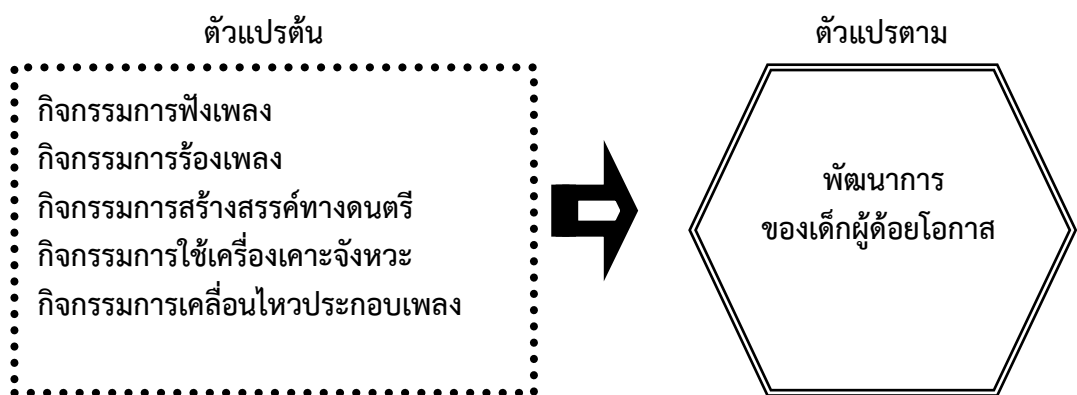
บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยนำแนวคิดในการจัดกิจกรรมดนตรีและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยตลอดจนค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจำแนกตามหัวข้อดังต่อไปนี้

แนวคิดที่ใช้ในงานวิจัย

ผู้วิจัยมีกรอบแนวคิดในการวิจัย เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการของเด็กด้วยโอกาส ดังนี้

สุกรี เจริญสุข (2548: 7) กล่าวว่า ดนตรีเป็นพลังงานของเสียง เสียงดนตรีมีอำนาจพลังงานทำให้เกิดการเคลื่อนไหว เมื่อมีเสียงก็จะสร้างความเคลื่อนไหวก็จะเกิดการพัฒนา เสียงที่ละเอียดและไพเราะจะมีอำนาจมาก เสียงที่หยาบและไม่ไพเราะจะมีอำนาจน้อย ความเคลื่อนไหวทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และความเปลี่ยนแปลงทำให้เกิดการพัฒนา

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2521: 127) กล่าวว่า โลกของเด็กเป็นโลกดนตรีไม่ว่าเริ่มตั้งแต่เสียงเต๋นของหัวใจแม่ เสียงเพลงที่แม่กล่อม การดูโทรทัศน์ ฟังวิทยุและชมภาพยนตร์มักจะมีเสียงดนตรีอยู่เสมอประสบการณ์ทางดนตรีจึงควรเป็นหนึ่งของการบูรณาการชีวิตของเด็ก เพราะคุณค่าของดนตรีจะช่วยให้เด็กมีพัฒนาการที่ดีงาม

พัฒนา ชัชพงศ์ (2534: 55-56) กล่าวว่า ดนตรีนับได้ว่าเป็นสื่ออย่างหนึ่งที่จะช่วยเพิ่มหรือทำให้บรรยากาศในระหว่างการทำกิจกรรมเป็นไปอย่างสนุกสนานยิ่งขึ้น ช่วยให้เด็กเกิดความสนใจและอยากร่วมทำกิจกรรม นอกจากนี้ยังทำให้เด็กมีอารมณ์สดชื่น แจ่มใส และพร้อมที่จะร่วมกิจกรรมได้เป็นช่วงระยะเวลาที่ยาวนานและมีความหลากหลายยิ่งขึ้น

ศรียา นิยมธรรม (ม.ป.ป. : 37) กล่าวว่า เสียงดนตรีเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างบรรยากาศให้สดชื่น แจ่มใส และมนุษย์นิยมใช้ดนตรีช่วยผ่อนคลายมากกว่าอย่างอื่น เพราะไม่เป็นอันตรายหรือข้อจำกัดห้าม ไม่ว่าบุคคลนั้นจะอยู่ในวัยใด เพศใดหรือฐานะสภาพทางสังคม วัฒนธรรม ประเพณี ต่างกันอย่างไร

ฮอฟเฟอร์ (Hoffer. 1984 : 3) กล่าวว่า ดนตรีสามารถดึงดูดความสนใจของเด็ก ช่วยทำให้จิตใจเข้มแข็งและเกิดการผ่อนคลาย ดังนั้นการได้อยู่ในสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่ดี จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งโดยเฉพาะถ้ามีเสียงดนตรีคลอเบา ๆ ซึ่งทำให้เด็กมีจิตใจที่สดชื่นแจ่มใสและผ่อนคลายความตึงเครียดได้ อีกทั้งยังช่วยให้สมองปลอดโปร่ง มีสมาธิที่จะคิดทำสิ่งใดให้ได้ดี

เอิร์สต์ (Ernst. 1965: 1) กล่าวว่า ดนตรีมีคุณค่าต่อการจัดระเบียบความเจริญของสมอง และเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ธรรมชาติของสมองเจริญขึ้นอย่างสมบูรณ์

จากข้อความดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า เสียงดนตรีนับเป็นสิ่งแวดล้อมที่มีบทบาทสำคัญและเป็นประโยชน์สำหรับการพัฒนาด้านพัฒนาการในเด็กผู้ด้อยโอกาส โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาทางสติปัญญา เพราะว่าดนตรีเป็นสิ่งเร้าที่จะช่วยจูงใจให้เด็กเกิดความสุขใจและมีความรู้สึกลงในทางที่ดี ซึ่งเป็นการช่วยสร้างสิ่งแวดล้อมให้มีความน่าสนใจ และทำให้เด็กผู้ด้อยโอกาสเกิดการตื่นตัวในการเรียนรู้

ทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

ทฤษฎีและแนวคิดที่ใช้สนับสนุนการวิจัยเรื่องนี้ ได้แก่ ทฤษฎีจิตวิทยาทั่วไป ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม ทฤษฎีของหม่อมดุษฎี บริพัตร ทฤษฎีของอรรถวณิช บรรจงศิลป์ ทฤษฎีของวิมลศรี อุปรมัย ทฤษฎีของดาลโครซและแนวคิดการนำเพลงร้องและดนตรีมาจัดกิจกรรม ซึ่งนำทฤษฎีต่าง ๆ มาใช้ดังนี้

1. **ทฤษฎีจิตวิทยาทั่วไป (General Psychology)** (2550, ออนไลน์) การใช้หลักจิตวิทยาต่าง ๆ เช่น จิตวิทยาการรับรู้ การเรียนรู้ ความคิด ความเข้าใจ การให้แรงจูงใจ ฯลฯ สามารถช่วยให้เข้าใจพฤติกรรมของบุคคล

ผู้วิจัยต้องศึกษาหลักจิตวิทยาที่จะนำมาใช้กับกลุ่มเด็กผู้ด้อยโอกาส ว่าเด็กในวัยนี้มีความต้องการอย่างไร มากน้อยเพียงใดและต้องเข้าใจเด็กในวัยนี้ โดยหาสิ่งของที่เป็นแรงจูงใจ

2. **ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Orientation)** (2550,ออนไลน์) กล่าวว่า ซิกมันด์ ฟรอยด์ มีแนวคิดสำคัญ คือ

2.1 เมื่อบุคคลอยู่รวมกันเป็นกลุ่มจะต้องอาศัยกระบวนการจูงใจ (Motivation Process) อาจเป็นการให้รางวัลหรือการได้รับผลจากการทำงานในกลุ่ม

2.2 ในการรวมกลุ่ม บุคคลมีโอกาสแสดงตนอย่างเปิดเผยหรือพยายามป้องกันปิดบังตนเองโดยวิธีต่าง ๆ (Defense Mechanism) การช่วยให้บุคคลแสดงออกตามความเป็นจริงโดยใช้วิธีการบำบัดจิต (Therapy) สามารถช่วยให้สมาชิกในกลุ่มเกิดความเข้าใจในตนเองและผู้อื่นได้ดียิ่งขึ้น

ผู้วิจัยใช้ทฤษฎีนี้เพื่อสังเกตการอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ดูผลจากการทำงานเป็นกลุ่ม ได้กำลังใจจากเพื่อนในกลุ่ม

3. **ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behaviorism)** (2541: 81-82) กล่าวว่า การเรียนรู้เกิดขึ้นเมื่อใช้สิ่งเร้าเป็นตัวชี้แนะ หรือจูงใจให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมที่ต้องการออกมา โดยมีการใช้เสริมแรง การให้รางวัลและการลงโทษ อันเป็นตัวกำหนดให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ที่ต้องการออกมาซึ่งเป็นสิ่งที่เห็นได้ชัดทั้งพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปและตัวเสริมแรงที่นำมาช่วยให้เกิดการเรียนรู้

ผู้วิจัยใช้ทฤษฎีนี้เพื่อคอยสังเกตและคอยให้กำลังใจ มีการแจกของขวัญเป็นการเสริมแรง เมื่อเด็กทำกิจกรรมดนตรีได้และชมเด็กด้วยเมื่อพวกเขาทำได้

4. ทฤษฎีของหม่อมดุษฎี บริพัตร กล่าวว่า เน้นทักษะการเคลื่อนไหวร่างกายเป็นหลัก การเรียนรู้ดนตรีเกี่ยวข้องกับทักษะการเคลื่อนไหวสามระดับคือ ทักษะพื้นฐานเบื้องต้น ทักษะพื้นฐานชั้นกลาง และทักษะในระดับสูง การเรียนรู้เหล่านี้ทำให้ผู้เรียนเรียนรู้สาระดนตรีควบคู่ไปด้วย

ผู้วิจัยใช้ทฤษฎีนี้เพื่อให้เด็กเกิดทักษะการเรียนรู้ โดยจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวร่างกายไปพร้อมบทเพลง ได้เรียนรู้เรื่องจังหวะของเพลง

5. ทฤษฎีของอรรพรรณ บรรจงศิลป์ กล่าวว่า เน้นการเรียนรู้สาระดนตรีโดยใช้กระบวนการแก้ปัญหา ผู้เรียนได้รับปัญหาจากผู้สอนและจะช่วยกันแก้ปัญหา โดยการคิดวิเคราะห์ ทดลอง ในที่สุดจึงมีการเสนอผลการแก้ปัญหา ด้วยกระบวนการนี้ ผู้เรียนได้เรียนรู้แนวคิดและทักษะดนตรีควบคู่กันไป

ผู้วิจัยใช้ทฤษฎีนี้เพื่อให้เด็กได้คิดวิเคราะห์ลักษณะของตัวโน้ตและสามารถปฏิบัติตามที่เห็นได้

6. ทฤษฎีของวิมลศรี อุปรมัย กล่าวว่า เน้นนำหลักของการเรียนรู้ภาษามาใช้ คือ การฟัง การพูด การอ่าน การเขียน ซึ่งเทียบกับการพูดในระยะต่อมาการอ่านและการเขียน ซึ่งหมายถึงการสร้างสรรคจะได้รับการเน้นด้วย

ผู้วิจัยใช้ทฤษฎีนี้เพื่อเด็กจะมีการพัฒนาทางด้านการฟังทำนองเพลง การขับร้องเพลง ซึ่งสามารถพัฒนาทางด้านการอ่านและเขียนต่อไปได้

7. ทฤษฎีของดาลโครซ เน้นการเคลื่อนไหวร่างกายเป็นหลัก โดยยึดหลักการเรียนรู้เกี่ยวกับการเคลื่อนไหวร่างกาย ทำให้การเรียนรู้ดนตรีมีความหมายกับผู้เรียน ช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ดนตรีได้ถึงแก่น โดยเน้นเรื่องเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ควบคู่ไปด้วย

ผู้วิจัยใช้ทฤษฎีนี้เพื่อให้เด็กได้เกิดความคิดริเริ่มที่จะกล้าแสดงออก และเกิดความต้องการที่จะเรียนรู้ดนตรีมากขึ้น

จากทฤษฎีที่กล่าวมานั้น ผู้วิจัยนำทฤษฎีมาใช้เพื่อศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของเด็กและต้องมีจิตวิทยาในการสื่อความหมายให้เด็ก การนำกิจกรรมเพลงร้องและดนตรีมาจัดให้กับเด็กผู้ด้อยโอกาส ผู้วิจัยต้องพิจารณาความเหมาะสมในเรื่องคุณสมบัติของเพลงร้องและเสียงดนตรี เพราะเสียงดนตรีนั้นมีอิทธิพลทั้งร่างกายและจิตใจมนุษย์ ตลอดจนเสียงเพลงและดนตรีช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางร่างกายและมีความสัมพันธ์กับปัจจัยทางอารมณ์ จึงจำเป็นต้องพิจารณาความเหมาะสมของเพลงร้องและดนตรีก่อนจะนำมาใช้จริง

ทฤษฎีดนตรีสำหรับเด็กด้อยโอกาส (ช่วงปฐมวัย)

หรรษา นิลวิเชียร (2535) ได้สรุปถึงนักดนตรีศึกษาที่ได้ศึกษาทฤษฎีดนตรีสำหรับเด็กไว้ 3 ท่านดังนี้ (เยาพา เดชะคุปต์, 2540 : 77-78)

เอมิล ดัลโครส (Emile Dalcroze) นักการศึกษาชาวสวิสเซอร์แลนด์ได้พัฒนาระบบดนตรีศึกษาในต้นศตวรรษที่ยี่สิบและยังได้รับการยอมรับอยู่ในปัจจุบันเขาได้กำหนดองค์ประกอบดนตรีศึกษาสามประการด้วยกัน คือ

1. การพัฒนาศักยภาพของการเคลื่อนไหวร่างกาย (Eurhythmics) ซึ่งเป็นกระบวนการหลอมประสาทการรับรู้และสติปัญญาเข้าด้วยกัน

2. การพัฒนาประสาทการรับฟัง (Solfege) สามารถร้องเพลงได้

3. ความสามารถในการประดิษฐ์หรือสร้างโดยอิสระ (Improvisation)

คาร์ล ออฟ (Carl Orff) นักการศึกษาและนักแต่งเพลงชาวเยอรมัน มีความเชื่อว่าดนตรีควรเริ่มจากการเคลื่อนไหว ประสบการณ์ทางดนตรีควรเริ่มด้วยการตบมือ ตบเข่าและการเคลื่อนไหวร่างกายส่วนอื่น ๆ เขาเน้นว่าเด็กแต่ละคนควรตระหนักถึงส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย

ซอลตัน โคดาย (Zoltan Kodaly) ชาวฮังการี เน้นการร้องเพลงเป็นส่วนสำคัญของดนตรีศึกษา เขาได้พัฒนาหลักสูตรดนตรีสำหรับเด็กอายุสามขวบในสถานรับเลี้ยงเด็ก เขาเริ่มสอนเพลงพื้นฐานง่าย ๆ หลังจากนั้นจึงเรียนอ่านและเขียนโน้ตดนตรี เด็กสามสี่ขวบจะร้องเพลงเด็ก ตบมือให้เข้าจังหวะ เล่นเครื่องตีง่าย ๆ เด็กถูกสอนให้รู้จักจำแนกเสียงดัง เสียงค่อย เสียงสูงเสียงต่ำ จังหวะเร็วช้า เด็กที่ได้รับการสอนดนตรีตามวิธีการของโคดายจะสามารถอ่านและแต่งเพลงได้คล่องและยังประสบความสำเร็จในการเรียนวิชาการด้านอื่นๆโดยเฉพาะอย่างยิ่งการอ่านและคณิตศาสตร์

ซึ่งงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีการสอนดนตรีของทั้ง 3 ท่านนำมาใช้ในการวิจัยในครั้งนี้

ความหมายของเด็กด้อยโอกาส

จากการศึกษาพบว่า มีนักวิจัยและนักการศึกษาได้ให้ความหมายของเด็กด้อยโอกาสไว้ดังนี้

เด็กด้อยโอกาส หมายถึง เด็กที่อยู่ในสภาวะยากลำบาก เนื่องจากประสบปัญหาต่าง ๆ มีชีวิตความเป็นอยู่ด้อยกว่าเด็กปกติทั่วไป ขาดโอกาสหรือไม่มีโอกาสที่จะเข้ารับบริการทางการศึกษา หรือได้รับการพัฒนาทั้งทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และจิตใจ จำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือเป็นกรณีพิเศษเพื่อให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีพัฒนาการที่ถูกต้องเหมาะสมกับวัยและสามารถบรรลุถึงศักยภาพขั้นสูงสุดได้

เด็กด้อยโอกาสแบ่งออกเป็น 10 ประเภท ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้ดังนี้

1. **เด็กยากจน (มากเป็นพิเศษ)** หมายถึง เด็กซึ่งเป็นบุตรหลานของคนยากจนที่มีรายได้ไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพ (ครอบครัวมีรายได้เฉลี่ยไม่เกิน 20,000 บาทต่อปี) ครอบครัวอยู่รวมกันหลายคน ขาดแคลนปัจจัยพื้นฐาน มีชีวิตอยู่อย่างยากลำบากรวมถึงเด็กในแหล่งชุมชนแออัดหรือบุตรของกรรมกรก่อสร้างหรือเด็กจากครอบครัวที่อยู่ในถิ่นทุรกันดารห่างไกลที่ขาดโอกาสที่จะได้รับการศึกษาและบริการอื่น ๆ

2. **เด็กที่มีปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติด** หมายถึง เด็กที่ติดสารระเหยหรือยาเสพติดให้โทษ หรือเด็กกลุ่มเสี่ยงต่อการถูกชักนำให้ประพฤติตนไม่เหมาะสมเกี่ยวข้องกับกลุ่มมิจฉาชีพผู้มีอิทธิพล หรือบุคคลที่แสวงหาผลประโยชน์จากการประกอบอาชีพผิดกฎหมายเป็นเด็กด้อยโอกาสที่มีแนวโน้มสูงต่อการก่อปัญหาในสังคม

3. **เด็กที่ถูกทอดทิ้ง** หมายถึง เด็กที่มารดาคลอดทิ้งไว้ในโรงพยาบาล หรือตามสถานที่ต่าง ๆ รวมไปถึงเด็กที่พ่อแม่ปล่อยทิ้งไว้ให้มีชีวิตอยู่ลำพัง หรือกับบุคคลอื่น โดยไม่ได้รับการเลี้ยงดูจากพ่อแม่ ทั้งนี้ อาจมีสาเหตุมาจากปัญหาการหย่าร้าง หรือครอบครัวแตกแยก มีสภาพชีวิตอยู่

ท่ามกลางความสับสนขาดความรักความอบอุ่น ตลอดถึงเด็กที่ขาดผู้อุปการะเลี้ยงดูอันเนื่องมาจากสาเหตุอื่น

4. เด็กที่ถูกทำร้ายทารุณ หมายถึง เด็กที่ถูกล่วงละเมิดทางร่างกาย ทางเพศ หรือทางจิตใจ มีชีวิตอยู่อย่างไม่เป็นสุข ระวัง หวาดกลัว เนื่องจากถูกทำร้ายทารุณ ถูกบีบคั้นกดดันจากพ่อแม่ หรือผู้ปกครองซึ่งมีสภาพจิตใจหรืออารมณ์ไม่เป็นปกติ หรือถูกล่วงละเมิดทางเพศในลักษณะต่าง จากบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดตัว

5. เด็กที่ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์หรือโรคติดต่อร้ายแรงที่สังคมรังเกียจ หมายถึง เด็กที่ติดเชื้อเอดส์ หรือมีพ่อแม่เจ็บป่วยด้วยโรคเอดส์ เป็นเด็กที่มักจะถูกมองอย่างรังเกียจจนไม่สามารถเข้ารับการศึกษ หรือบริการอื่น ๆ ร่วมกับเด็กปกติทั่วไปได้

6. เด็กในชนกลุ่มน้อย หมายถึง เด็กที่เป็นบุตรหลานของบุคคลที่มีวัฒนธรรมแตกต่างไปจากประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ มีปัญหาเกี่ยวกับการถือสัญชาติไทย จนเป็นสาเหตุให้ไม่มีโอกาสได้รับการศึกษาหรือบริการอื่น ๆ ส่วนใหญ่อพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งอยู่ตามบริเวณแนวส่วนชายแดนของประเทศไทย

7. เด็กเร่ร่อน หมายถึง เด็กที่ไม่มีที่อยู่อาศัยพักพิงเป็นหลักแหล่งแน่นอน ดำรงชีวิตอยู่อย่างไร้ทิศทางขาดปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต เสี่ยงต่อการประสบอันตรายและปัญหาสังคม

8. เด็กถูกบังคับให้ขายแรงงาน หรือแรงงานเด็ก หมายถึง เด็กที่ต้องทำงานหรือถูกบังคับให้ใช้แรงงานหรือหารายได้ด้วยการขายแรงงานก่อนถึงวัยอันสมควร ถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายจ้างจนไม่มีโอกาสได้รับการพัฒนาให้เป็นไปตามหลักพัฒนาการอันเหมาะสมกับวัย

9. เด็กที่อยู่ในธุรกิจทางเพศหรือโสเภณีเด็ก หมายถึง เด็กที่มีความสมัครใจหรือถูกบังคับ ล่อลวงให้ขายบริการทางเพศ หรือถูกชักจูงให้ต้องตกอยู่ในสภาพเสี่ยงต่อการประกอบอาชีพขายบริการทางเพศ

10. เด็กในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน หมายถึง เด็กที่กระทำความผิดและถูกควบคุมอยู่ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนตามกฎหมายตลอดถึงเด็กหญิงที่ตั้งครรภ์นอกสมรส ซึ่งมีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ เช่น การทำแท้ง การฆ่าตัวตาย การทอดทิ้งทารก

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่า เด็กซึ่งขาดโอกาสไม่ได้รับสิทธิเสรีภาพ ความคุ้มครองตามที่พึงจะได้รับถูกแบ่งออกเป็นหลายกลุ่ม บางกลุ่มปัญหาเกิดจากความยากจน สภาพสังคม ความเป็นอยู่ของครอบครัว เด็กจำนวนไม่น้อยที่ถูกล่วงละเมิดสิทธิโดยคนในสังคมซึ่งเป็นผู้ใหญ่ หรือแม้กระทั่งคนในครอบครัวเอง

อีกกลุ่มที่เป็นประเด็นน่าสนใจต้องพิจารณาคือ เด็กในชนกลุ่มน้อย เด็กเหล่านี้เกิดจากพ่อแม่ ซึ่งเป็นคนไร้รัฐ ไร้สัญชาติ หรือแรงงานต่างด้าว ซึ่งอพยพเข้ามาในเมืองซึ่งอาจเป็นการลักลอบเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมาย เมื่อไม่มีสัญชาติไทย เด็กเหล่านี้ก็จะไม่ได้รับความคุ้มครองในฐานะที่เป็นพลเมืองของประเทศไทย ไม่มีโอกาสเข้าถึงทั้งทางการศึกษา การแพทย์ การบริการของหน่วยงานรัฐ และความคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานจากภาครัฐ ปัญหานี้จึงเป็นปัญหาที่รัฐบาลและหน่วยงานองค์กรต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศต้องเร่งแก้ไข (ที่มา <http://www.learners.in.th>)

คำว่า “เด็กด้อยโอกาส” หรือ “เด็กในสภาวะยากลำบาก” ล้วนแต่เป็นถ้อยคำที่บอกให้รู้ถึง “เด็กของเรา” กลุ่มใหญ่ ๆ กลุ่มหนึ่ง ที่ขาดโอกาสได้รับการดูแลและพัฒนาตนอย่างสมวัย จำนวนไม่น้อยยังคงอยู่ในภาวะของการถูกทำร้ายด้วยการใช้แรงงานอย่างหนักเกินวัย ให้ประกอบอาชีพที่ไม่พึงประสงค์ ตกอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพกายและจิต

“เด็กด้อยโอกาส” หรือ “เด็กในสภาวะยากลำบาก” จึงมีความหมายครอบคลุมถึงเด็กใน 3 ลักษณะด้วยกันคือ

1. เด็กที่อยู่ในพื้นที่ที่ทำให้ด้อยโอกาส ได้แก่เด็กในสลัม เด็กในแหล่งก่อสร้าง เด็กชนบทห่างไกล เด็กในเขตชายแดน เด็กตามเกาะแก่งห่างไกล
2. เด็กที่อยู่ในสถานการณ์น่าห่วงใย ได้แก่ เด็กในสถานค้าประเวณี เด็กในโรงงาน เด็กข้างถนนที่ขายพวงมาลัย ขายหนังสือพิมพ์ เร่ร่อน เด็กพิการในลักษณะต่าง ๆ และเด็กถูกทารุณ ถูกข่มขืน
3. เด็กที่อยู่ในสถานสงเคราะห์และสถานพินิจ สถานสงเคราะห์หมายถึงที่ที่让孩子เข้ารับการสงเคราะห์อยู่อาศัยและให้การดูแลในด้านต่าง ๆ ปัจจุบันมีทั้งภาครัฐและเอกชนที่เปิดสถานสงเคราะห์รองรับเด็ก ๆ ไว้ ส่วนสถานพินิจหมายถึงที่ที่รองรับเด็กซึ่งถูกพิพากษาจากศาลคดีเด็กและเยาวชน ให้กักตัวไว้เพื่อแก้ไขให้มีพฤติกรรมดีขึ้น

“การจัดการศึกษาเพื่อเด็กด้อยโอกาส” จึงเป็นรูปธรรมหนึ่งที่สำคัญและจำเป็นต่อการช่วยเหลือให้เด็ก ๆ ที่ด้อยโอกาส พ้นจากภาวะลำบากของชีวิตต่อไปได้ ตลอดจนจะสามารถจะยืนหยัดขึ้นมาอย่างมั่นใจ พึ่งพาตนเองได้อย่างมีคุณค่าอยู่ในสังคม

อริวิธ พรหมบุญแก้ว กล่าวว่า “เด็กด้อยโอกาส” (Under Privileged Children หรือ Disadvantaged Children) หมายถึง กลุ่มเด็กที่ประสบกับปัญหาต่าง ๆ หรือตกอยู่ในสภาวะแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม หรืออยู่ในสถานภาพที่ด้อยกว่าเด็กโดยทั่วไป และต้องการความช่วยเหลือจากสังคมเป็นกรณีพิเศษ เพื่อให้มีชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีพัฒนาการที่ถูกต้องกับวัยและบรรลุถึงศักยภาพสูงสุด ตามความหมายดังกล่าวนี้ อาจเรียก “เด็กด้อยโอกาส” ว่าเป็น “เด็กที่อยู่ในสภาวะยากลำบาก” ซึ่งเป็นวลีที่มาจากภาษาอังกฤษ ที่ว่า “Children in Especially Difficult Circumstances” ตั้งขึ้นโดยองค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (ยูนิเซฟ) และใช้กันแพร่หลาย อาจจำแนกเด็กด้อยโอกาส หรือ เด็กที่อยู่ในสภาวะยากลำบาก ออกเป็นกลุ่มเด็กต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. เด็กถูกละเมิดสิทธิ
2. เด็กถูกปล่อย ปล่อยละเลย
3. เด็กประพฤติดนไม่สมควรแก่วัย
4. เด็กพิการทางสมองและร่างกาย
5. เด็กขาดโอกาส/ยากจนเข้าไม่ถึงบริการ
6. เด็กที่ได้รับเชื้อ หรือ ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์

ปัญหาของเด็กด้อยโอกาส

ในปัจจุบันนี้สังคมไทยมีเด็กด้อยโอกาสเป็นจำนวนมาก เนื่องมาจากสาเหตุหลายประการ ประการแรก เด็กจำนวนหนึ่งมาจากครอบครัวที่ยากจน ความยากจนนั้นทำให้เด็กขาดโอกาสในการศึกษาเล่าเรียนเพราะต้องออกมาช่วยพ่อแม่ทำงานหาเงิน เพราะไม่เช่นนั้นแล้วบุคคลใน

ครอบครัวอาจจะต้องอยู่อย่างขัดสน ประการที่สอง เด็กมีความพิการทางร่างกายหรือจิตใจ เด็กเหล่านี้มีสภาพร่างกายที่ไม่สมบูรณ์หรือปัญญาอ่อน ทำให้พวกเขาไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ ขาดโอกาสในการทำกิจกรรมบางอย่างเหมือนเด็กปกติทั่วไป ประการที่สาม เด็กบางคนมีสภาพร่างกายที่สมบูรณ์ทุกอย่าง แต่ขาดบิดามารดาคอยอุปการะเลี้ยงดูหรือบิดามารดาแยกทางกัน เด็กเหล่านี้มักจะคิดว่าตัวเองมีปมด้อย ทำให้ขาดความมั่นใจและมีนิสัยก้าวร้าว บางคนตัดสินใจหนีออกจากบ้านมาใช้ชีวิตด้วยตัวเอง ประการสุดท้ายเด็กบางกลุ่มเกิดมามีความพร้อมทั้งทางร่างกายและจิตใจ มีบิดามารดาคอยเลี้ยงดู แต่มีที่อยู่อาศัยในเขตถิ่นทุรกันดาร เช่น ตามเขตชายแดนไทย บนภูเขา เป็นต้น การเดินทางไปสถานที่ต่าง ๆ ที่เจริญก็ลำบาก ต้องใช้เวลาในการเดินทางมาก ไม่สะดวกสบาย อีกทั้งขาดสาธารณูปโภคและไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่จากรัฐบาลดีเท่าที่ควร ทำให้เด็กมีสุขภาพอนามัยที่ไม่สมบูรณ์

ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ การที่มีเด็กด้อยโอกาสเพิ่มขึ้นนั้น ส่งผลกระทบต่อสังคม กล่าวคือ เมื่อเด็กหนีออกจากบ้านมาและเด็กที่ยากจน จำเป็นที่จะต้องหางานทำ เด็กบางคนก็มีอาชีพที่สุจริต เช่น ขายพวงมาลัยตามสี่แยกไฟแดงต่าง ๆ ขายหนังสือพิมพ์ ดังที่เราจะเห็นได้บ่อยครั้ง แต่เด็กบางคนตกเป็นเครื่องมือของพวกมิจฉาชีพ ค้ายาเสพติด ก่ออาชญากรรม จี้ปล้น ต่าง ๆ ทำให้สังคมเดือดร้อน สิ่งเหล่านี้พวกเขาทำไปเพราะไม่มีทางเลือก เพื่อชีวิตที่อยู่รอดเท่านั้น โดยไม่คำนึงถึงผลที่จะตามมา

อนึ่ง ยังทำให้ประเทศชาติไม่พัฒนาเท่าที่ควร เนื่องมาจากขาดบุคลากรที่มีคุณภาพที่จะสามารถพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าได้ในอนาคต เพราะเด็กในวันนี้คือผู้ที่จะเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในวันหน้า หากเด็กไม่ได้รับการศึกษาอบรม และทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นการเรียนรู้ต่อสิ่งรอบข้างแล้ว ในอนาคตเมื่อเด็กโตขึ้นก็จะเป็นผู้ใหญ่ที่ไม่มีคุณภาพ ยากที่จะพัฒนาสังคมให้รุ่งเรือง

ส่วนแนวทางในการช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาสนั้น ทำได้โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย เริ่มต้นด้วยการจัดตั้งองค์กรที่ช่วยเหลือเด็กในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นกองทุนหรือทุนการศึกษาให้แก่เด็กที่ยากจน ในปัจจุบันนี้ รัฐบาลเล็งเห็นความสำคัญของการศึกษามากขึ้น จึงมีการให้กู้ยืมเงินเพื่อเปิดโอกาสให้เด็กได้รับการศึกษามากขึ้น มีการสร้างโรงเรียนและจัดครูไปสอนให้เพียงพอกับจำนวนเด็กตามเขตถิ่นทุรกันดารต่าง ๆ ในภูมิภาคไทย ส่วนเด็กเร่ร่อนที่อยู่ในกรุงเทพฯ นั้น ก็สามารถที่จะได้รับการศึกษาหาความรู้ได้ เพราะมีโรงเรียนที่คอยให้ความช่วยเหลือเด็กเหล่านี้อยู่

นอกจากนี้ควรมีการจัดตั้งสถาบันพัฒนาและส่งเสริมอาชีพสำหรับเด็กขึ้น โดยจัดวิทยากรให้ความรู้ที่เป็นประโยชน์แก่เด็ก ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาเกี่ยวกับอาชีพต่าง ๆ ที่เหมาะสมสำหรับเด็ก เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสในการประกอบอาชีพที่สุจริตได้

ความหมายของพัฒนาการ

เยาวยา เดชะคุปต์ (2540 : 4) พัฒนาการของมนุษย์เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่เริ่มตั้งแต่ปฏิสนธิ จนถึงการบรรลุนิติภาวะ และในหลายกรณีก็ยังพัฒนาต่อไปจนตลอดชีพ พัฒนาการของเด็กแต่ละคนจะมีอัตราการเปลี่ยนแปลงหลากหลายแตกต่างกันขึ้นอยู่กับพันธุกรรมและประสบการณ์ พัฒนาการของเด็กปฐมวัยดำเนินไปตามขั้นตอนที่เป็นแบบแผนและทิศทางเฉพาะ นอกจากนี้สิ่งที่จะช่วยให้เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการอย่างรวดเร็วก็คือ “ความพร้อม” ซึ่งเด็กแต่ละคนจะมีความพร้อมที่

แตกต่างกัน ดังนั้นเด็กปฐมวัยควรได้รับการส่งเสริมพัฒนาการอย่างเหมาะสม จึงจะทำให้พัฒนาการของเด็กเป็นไปอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

พูนสุข บุญยสวัสดิ์ (2523 : 2) กล่าวว่า “พัฒนาการ” หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านโครงสร้างและแบบแผนของอินทรีย์ทุกส่วน ซึ่งจะก้าวหน้าไปเรื่อย ๆ ตามขั้นตอนที่ควรจะเป็น ทำให้เด็กมีลักษณะและความสามารถใหม่ ๆ เกิดขึ้น อันจะมีผลให้เด็กเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นเป็นลำดับทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา ภาษา อารมณ์และสังคม

ฉวีวรรณ กิनावงศ์ (2526 : 25) กล่าวว่า “พัฒนาการ” ในความหมายเชิงจิตวิทยาหมายถึง การเปลี่ยนแปลงลักษณะของบุคคลทั้งในด้านโครงสร้าง (Structures) และแบบแผน (Patterns) ของร่างกายและพฤติกรรมที่แสดงออก ซึ่งจะดำเนินเป็นขั้น ๆ ไปตั้งแต่แรกเกิดจนเป็นผู้ใหญ่และเป็นแบบฉบับที่สอดคล้องกันใน 4 ด้าน ได้แก่ พัฒนาการทางด้านร่างกาย (Physical Development) พัฒนาการทางสติปัญญา (Intellectual Development) พัฒนาการทางอารมณ์ (Emotional Development) และพัฒนาการทางสังคมและการปรับตัว (Social Development)

เพ็ญศรี พิชัยสนธิ (2528 : 261) กล่าวว่า “พัฒนาการ” หมายถึง การเพิ่มทางความสามารถหรือการทำหน้าที่สลับซับซ้อนขึ้นเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลง โดยศักยภาพของแต่ละบุคคลที่คลี่คลายและปรากฏออกมาให้เป็นสิ่งใหม่ในรูปของคุณภาพ ความสามารถและลักษณะเฉพาะตัวหรือสัณฐานที่เกิดจากการเจริญเติบโตการถึงวุฒิภาวะ การได้เรียนรู้และการได้ประสบความสำเร็จ เป็นกระบวนการตั้งแต่ปฏิสนธิจนตายไม่มีการย้อนกลับ

สุชา จันทน์เอม (2542 : 40) กล่าวว่า “พัฒนาการ” หมายถึงการเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างของร่างกายและแบบแผนของร่างกายทุกส่วน การเปลี่ยนแปลงนี้จะก้าวหน้าไปเรื่อย ๆ เป็นขั้นตอนจากระยะหนึ่งไปอีกระยะหนึ่ง ทำให้เด็กมีลักษณะและความสามารถใหม่ ๆ เกิดขึ้น ซึ่งมีผลทำให้เจริญก้าวหน้าตามลำดับทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา

คาร์เตอร์ วี กู๊ด (Carter V. Good. 1973) ได้ให้ความหมาย “พัฒนาการ” ว่าหมายถึง การเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างการทำงาน การจัดระเบียบส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ซึ่งทำให้มีการเพิ่มพูนทั้งด้านขนาดความแตกต่าง ความสลับซับซ้อน การผสมกลมกลืน ขีดความสามารถ ประสิทธิภาพหรือก่อให้เกิดความเพิ่มพูนภาวะสุดถึงขีดรวมทั้งการเปลี่ยนแปลงที่มีความคงทนถาวร อันเนื่องมาจากการเรียนรู้ที่ยาวนาน ซึ่งอาจเป็นการเรียนรู้ที่มีจุดมุ่งหมายหรือเกิดขึ้นตามเหตุการณ์

มาสโซเกลีย (Massoglia, 1977 : 116) ได้ให้คำจำกัดความของ “พัฒนาการของเด็ก” (Child Development) ไว้ หมายถึง กระบวนการหรือลำดับขั้นตอน ซึ่งเกิดขึ้นในตัวเด็ก ตลอดระยะเวลาที่เด็กมีการเปลี่ยนแปลงจากเด็กทารกที่ไม่สามารถช่วยตัวเองได้เป็นบุคคลที่ช่วยตัวเองได้

ความรู้ทางด้านเพลงร้องและดนตรี

ความหมายของเพลง

เพลง หมายถึง ถ้อยคำที่นักประพันธ์เรียงร้อยหรือเรียบเรียงขึ้น ซึ่งประกอบด้วย เนื้อร้อง ทำนอง จังหวะ ทำให้เกิดความไพเราะสร้างความเพลิดเพลินให้แก่ผู้ฟัง มีคุณค่าด้านวรรณศิลป์ทั้งด้านการเลือกสรรคำที่ใช้ในการแต่ง การเรียบเรียงประโยค และการใช้โวหาร เพลงนั้นอาจให้ข้อคิดแก่ผู้ฟังในการดำเนินชีวิตด้วยสำเนียงขับร้อง ทำนองดนตรี กระบวนวิธีร่าเริง โดยเพลงสร้างสรรค์จากเครื่องดนตรีหรือการขับร้อง

เพลงร้อง หมายถึง บทเพลงที่ใช้สำหรับขับร้องและมีดนตรีบรรเลงประกอบ

เพลงร้องสำหรับเด็กผู้ด้อยโอกาส ช่วงปฐมวัย มักจะเป็นเพลงที่เข้าใจง่าย ๆ ไม่ต้องไปตีความอะไรมาก บางเพลงไม่ต้องมีความหมายอะไรเลยด้วยซ้ำ แต่เน้นความสนุกสนานและให้เด็ก ๆ มีส่วนร่วม และใช้จินตนาการไปกับเพลง และกิจกรรมที่ทำอยู่ในขณะนั้น ผู้เป็นพี่เลี้ยง หรือครู สามารถที่จะให้เด็ก ๆ แต่งเพลงเอง ใส่จังหวะทำนอง หรือจะแต่งให้เด็ก ๆ ร้อง ก็จะช่วยให้เกิดจินตนาการ สมองเกิดการพัฒนาความคิดได้

ความหมายของดนตรี

ณรุทธ์ สุทธจิตต์ กล่าวถึงความหมายของดนตรีไว้ว่า ดนตรี คือ สารวิชาแขนงหนึ่งทางศิลปะที่มีโครงสร้างเนื้อหาเฉพาะ โดยลักษณะของสารดนตรีเป็นโสตศิลป์ (aural art) และศิลปะการแสดง (performing art) โครงสร้างสารดนตรีประกอบด้วยเนื้อหาดนตรีและทักษะดนตรี เนื้อหาดนตรีประกอบด้วยองค์ประกอบดนตรีและวรรณคดีดนตรี องค์ประกอบดนตรี ได้แก่ เนื้อหาทางด้านทฤษฎีดนตรี ซึ่งเป็นโครงสร้างของดนตรี องค์ประกอบดนตรีมี 6 ประการคือ จังหวะ ทำนอง เสียงประสาน รูปแบบ ลีลาและลักษณะของเสียง องค์ประกอบทั้งหมดนี้เป็นพื้นฐานที่ทำให้ดนตรีมีรูปแบบเฉพาะของตนเอง แตกต่างไปจากศิลปะแขนงอื่น วรรณคดีดนตรี ได้แก่ บทเพลงและประวัติดนตรี ซึ่งจัดเป็นเนื้อหาอีกส่วนหนึ่งของดนตรีที่เป็นผลของการสร้างสรรค์ดนตรีและพัฒนาการทางดนตรี ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยให้ผู้ศึกษาดนตรีมีความรู้ความเข้าใจและซาบซึ้งดนตรี ส่วนประกอบของสารดนตรีอีกส่วนหนึ่งคือทักษะดนตรี ซึ่งจัดเป็นสารดนตรีที่สำคัญอีกส่วนหนึ่งที่ผู้ศึกษาดนตรีต้องศึกษาเล่าเรียนในเชิงทักษะ ทักษะดนตรีประกอบไปด้วย การฟัง การร้อง การเล่น การเคลื่อนไหว การสร้างสรรค์และการอ่าน ในการศึกษาสารดนตรี ผู้เรียนควรมีประสบการณ์ทั้งในด้านเนื้อหาดนตรีและทักษะดนตรีควบคู่กันไป เพื่อพัฒนาการทางดนตรีที่ครบถ้วนสมบูรณ์ ซึ่งนำไปสู่ความซาบซึ้งในสุนทริยรสของดนตรี

สุกรี เจริญสุข กล่าวถึง ความหมายของดนตรีว่า ดนตรีเป็นงานศิลปะที่มนุษย์สร้างขึ้น โดยอาศัยเสียงเป็นสื่อถ่ายทอดความรู้สึกของศิลปิน เสียงดนตรีเป็นเสียงที่มีความงาม นำมาเรียบเรียงอย่างมีศิลปะ กลายเป็นบทเพลงความแตกต่างระหว่างเสียงดนตรีกับเสียงอื่น ๆ คือ เสียงดนตรีเป็นเสียงที่ประดิษฐ์ขึ้น โดยอาศัยความงดงามของเสียง ศิลปินผู้สร้างเสียงได้สอดใส่อารมณ์ลงไปบนเสียง เพื่อให้เสียงมีความรู้สึกทางศิลปะ ส่วนเสียงอื่น ๆ ที่ไม่ใช่เสียงดนตรี เป็นเพียงเสียงที่ขาดคุณสมบัติทางศิลปะ กล่าวคือ ขาดความรู้สึทางศิลปะในเสียง ขาดวิญญาณศิลปินในเสียงอารมณ์ ความรู้สึก

สิ่งที่มากระทบตื้นหา หรือความอยาก สิ่งเหล่านี้จะถูกบันทึกลงไปในดนตรี เป็นคุณสมบัติที่สำคัญของ ศิลปะ อารมณ์ในดนตรีก็เหมือนกับอารมณ์ชีวิต ศิลปินถ่ายทอดลงไปในผลงานดนตรีที่มีอารมณ์ก็จะ สื่อไปกระทบความรู้สึกต่อผู้ชม หรือผู้ฟังได้ ศิลปินเก่งผลงานดี ย่อมมีโอกาสดำเนินการอารมณ์ไปสู่ผู้ฟัง ได้ดี ดนตรีเป็นศิลปะที่นำไปแปรความหมายต่าง ๆ มากมาย การค้นหาความหมายในเสียงดนตรี นักภาษาศาสตร์ได้พยายามนำเสียงดนตรีมาตีความ ให้นิยามที่ได้ยินทั่วไปว่า “ดนตรีเป็นภาษาสากล” บางครั้งก็จะได้ยินว่า “ดนตรีเป็นภาษาของอารมณ์”

ดนตรี คือ เสียงที่จัดเรียงอย่างเป็นระเบียบและมีแบบแผนโครงสร้างเป็นรูปแบบของกิจกรรมเชิงศิลปะของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับเสียง โดยดนตรีนั้นแสดงออกมาในด้านระดับเสียง (ซึ่งรวมถึง ท่วงทำนองและเสียงประสาน) จังหวะ และคุณภาพเสียง (ความต่อเนื่องของเสียง พื้นผิวของเสียง ความดังค่อย) ดนตรีนั้นสามารถใช้ในด้านศิลปะหรือสุนทรียศาสตร์ การสื่อสาร ความบันเทิง รวมถึง ใช้ในงานพิธีการต่าง ๆ (ที่มา <http://th.wikipedia.org/wiki>, 25 พฤศจิกายน 2552)

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ได้ให้ความหมายของดนตรี ไว้ว่า "เสียงที่ ประกอบกันเป็นทำนองเพลง เครื่องบรรเลงซึ่งมีเสียงดังทำให้รู้สึกเพลิดเพลิน หรือเกิดอารมณ์รัก โศก หรือรื่นเริง"

ลองแมน (Longman. 1978) ให้ความหมายว่า ดนตรีคือการรวบรวมเสียงให้เป็นรูปแบบของเสียงที่ไพเราะและน่าฟังพอใจโดยบรรเลงตามตัวโน้ตที่เขียนขึ้นไว้

เบอร์นาร์ด (Bernard. 1970) ได้กล่าวถึงดนตรีไว้ว่า ดนตรีเป็นสิ่งที่ช่วยผ่อนคลายความตึงเครียด และถ้าดนตรีที่มีการจัดระเบียบอย่างถูกต้อง ก็สามารถช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ และเกิดความซาบซึ้ง ดนตรีจึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการสร้างอารมณ์ที่ดีและนำไปสู่การอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

จากความหมายที่กล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า ดนตรี หมายถึง การรวมระดับของเสียงทั้งเสียงสูง เสียงต่ำ ฟังแล้วทำให้เกิดความไพเราะ ซึ่งเป็นความงามทางด้านจิตใจ

องค์ประกอบของดนตรี

ด้านองค์ประกอบของดนตรี โกวิท วัฒนศิริ (2519 : 99) ได้แบ่งดนตรี (Music) ออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ดนตรีทั่วไป (Entertainment Music) ซึ่งอาจเป็นเสียงที่ทำให้มนุษย์เกิดความสุขเกิดอารมณ์ต่าง ๆ อาจเป็นเสียงนกร้อง ลมพัด คลื่นกระทบฝั่งเสียงเพลงของแม่กล่อมลูก เพลงลูกทุ่ง ลูกกรุง เป็นต้น
2. ดนตรีคลาสสิก (Divine Art) ผู้ฟังอาจจะต้องใช้เวลาในการฟังให้มากเป็นพิเศษ และค้นคว้าศึกษาถึงประวัติและเนื้อหาเพื่อให้เกิดความซาบซึ้งมากขึ้น

ณรุทธ์ สุทธิจิตต์ (2537 : 1-6) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของดนตรีไว้ดังนี้

1. จังหวะ (Rhythm) คือ การจัดเรียงของเสียงหรือความเงียบ ซึ่งมีความสั้นยาวต่าง ๆ กัน กำหนดโดยจังหวะตบหรือจังหวะที่สม่ำเสมอ ได้แก่ จังหวะการเต้นของหัวใจ (pulse หรือ beat) แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับจังหวะ ได้แก่ จังหวะตบ จังหวะเน้นหรือจังหวะหนัก ความยาวของจังหวะ จังหวะขัด รูปแบบจังหวะและจังหวะของทำนอง

2. ทำนอง (Melody) คือ การจัดเรียงของระดับเสียง (tones หรือ pitches) ซึ่งมีความสั้นยาว กำหนดโดยจังหวะของทำนอง แนวคิดพื้นฐานของทำนอง

3. เสียงประสาน (Harmony) คือ ระดับเสียงตั้งแต่สองเสียงขึ้นไปที่ร้องหรือเล่น ในขณะเดียวกันลักษณะของการประสานเสียงมีอยู่ด้วยกันหลายลักษณะ

4. รูปแบบ (Form) หรือรูปแบบของเพลง เป็นโครงสร้างที่ทำให้ดนตรีมีความหมายในลักษณะของเสียงกับเวลา (tone in time) รูปแบบช่วยให้ดนตรีมีความต่อเนื่องสัมพันธ์ ทำให้ดนตรีหรือบทเพลงแต่ละบทมีความเป็นหนึ่ง แนวคิดพื้นฐานด้านรูปแบบของดนตรี ได้แก่ ทำนองหลัก ประโยค การซ้ำทวน การเปลี่ยนไป

5. สีสันทัน (Tone color หรือ Timbre) เป็นลักษณะเฉพาะที่ได้จากเสียงร้องของมนุษย์ หรือเสียงที่บรรเลงโดยเครื่องดนตรีชนิดต่าง ๆ ซึ่งไม่เหมือนกัน ระดับเสียงเดียวกันเมื่อใช้เครื่องดนตรีต่างชนิดกันเล่นก็จะให้อารมณ์หรือคุณค่าต่างกันออกไป

6. ลักษณะของเสียง (Characteristics of Sound) เป็นองค์ประกอบดนตรีเกี่ยวกับการถ่ายทอดความรู้สึกหรืออารมณ์เพลงและเรื่องเกี่ยวกับความดังค่อยของเสียง

ดนตรีเป็นลักษณะของเสียงที่ได้รับการจัดเรียบเรียงไว้อย่างเรียบร้อย โดยมีแบบแผนและโครงสร้างที่ชัดเจน ดนตรีมีความแตกต่างกันไปตามชนิดหรือประเภทขององค์ประกอบของดนตรี ดนตรีสามารถนำมาใช้ประโยชน์เพื่อบันดาลอารมณ์ของบุคคลในลักษณะต่าง ๆ ได้ตามความปรารถนา (Parriott, 1969 : 1724) ดนตรีมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. ทำนอง (Melody) ทำนองของดนตรีมีความเกี่ยวข้องกับการรู้สึกตัวของบุคคลมากที่สุด (Parriott, 1969 : 1724) ผลของท่วงทำนองจะก่อให้เกิดผล ดังนี้

- 1.1 ทำให้เกิดการสร้างสรรค์สัมพันธ์ภาพ (Relationship) และลดความวิตกกังวล
- 1.2 ทำให้รู้สึกสงบ ผ่อนคลายความรู้สึกในส่วนลึกของจิตใจได้
- 1.3 ทำให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

2. จังหวะหรือลีลา (Rhythm) จังหวะหรือลีลาของดนตรีมีอิทธิพลต่อมนุษย์มาก เพราะจะทำให้เกิดความรู้สึก กล้าทำ กล้าแสดงออก มีการโต้ตอบและเคลื่อนไหวร่างกายไปตามจังหวะหรือลีลาของดนตรีได้เองโดยอัตโนมัติมากที่สุด (จำไพพรรณ ศรีโสภาค, 2516) ลีลาของดนตรีที่มั่นคงจะให้ความรู้สึกเชื่อมั่น ลีลาที่สลับซับซ้อนจะให้ความรู้สึกพอใจ ปลดปล่อยและสงบ และลีลาที่ไม่สม่ำเสมอจะทำให้เกิดความฉงนหรือสนุกสนานได้ (Parriott” 1969 : 1724) ผลลีลาจังหวะดนตรีที่มีต่อมนุษย์คือ (จำไพพรรณ ศรีโสภาค, 2511 : 119)

- 2.1 ช่วยให้เกิดสมาธิ (Concentration)
- 2.2 ช่วยให้เกิดการผ่อนคลายความเครียด

3. ความดังหรือความเข้มของเสียง (Volume Intensity) เสียงมีความหมายเกี่ยวข้องกัมนุษย์มานานนับพันปี มนุษย์และสัตว์โต้ตอบกับเสียงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เพราะเกี่ยวข้องกับสัญญาณ

ตอบรับที่มีในเสียงนั้น เสียงดังจะเร่งเร้าเตือนกระตุ้นอารมณ์และการทำงานของต่อมไร้ท่อและสัมพันธ์กับระบบประสาทสัมผัสทางอดีต เสียงเบาสงบจะทำให้เกิดความรู้สึกสบาย (รำไพพรรณ ศรีโสภาค, 2516 : 2/5) ผลของความเข้มของเสียงก่อให้เกิดประโยชน์ คือ

3.1 ใช้เป็นสื่อให้เกิดสมาธิได้

3.2 กระตุ้นและลดความรู้สึกส่วนลึกทางจิตใจให้สงบหรือตื่นเต้นได้

3.3 สร้างระเบียบและควบคุมตนเองให้เหมาะสม

4. ความเร็วช้าของจังหวะดนตรี (Tempo) ความเร็วช้าของจังหวะดนตรีโดยทั่วไปอยู่ระหว่าง 50mm. และ 120 mm. ต่อนาที (mm.= Metronome เป็นเครื่องจับจังหวะทางดนตรีต่อนาที เปลี่ยนแปลงตามระดับของจังหวะต่างๆ) จังหวะปกติในการตอบรับของร่างกายคนธรรมดาอยู่ระหว่าง 60-80 mm. ต่อนาที เทียบได้กับการเดินและการเต้นของหัวใจ ความเร็วช้าของจังหวะเมื่อนับเทียบจากเครื่องนับจังหวะ ถ้าเร็วกว่าการเต้นของหัวใจเรียกว่า จังหวะเร็วและจังหวะที่ช้ากว่าการเต้นของหัวใจ เรียกว่าจังหวะช้า จังหวะที่เร็วจะเร่งความรู้สึก ทำให้ผู้ฟัง ตื่นเต้น ไม่สงบ และจังหวะที่ช้ามีผลทำให้สงบ (รำไพพรรณ ศรีโสภาค, 2511 : 120)

5. การประสานเสียง (Harmony) เป็นการประสมประสานกันของเสียงหลายชนิดที่มีลักษณะแตกต่างกัน โดยมีลีลาจังหวะและท่วงทำนองที่สอดคล้องสัมพันธ์กัน เช่น การขับร้องประสานเสียง หรือการประสานกันของเสียงเครื่องดนตรีต่างชนิดกัน (Parriott, 1969 : 1724)

6. ความกังวานของเสียง (Sonority) เป็นส่วนประกอบที่บอกว่า เสียงมีความสมบูรณ์ก้องกังวานภายในของเสียงแต่ละเสียงในแต่ละวลีมีมากน้อยเพียงใด เป็นประเด็นสำคัญที่ชี้ให้เห็นว่าผู้ประพันธ์เพลง (Composer) ได้ฝากความไพเราะไว้ในเพลง หรือฝากความรู้สึกที่เหมือนจากนรก (limbo) ให้กับผู้ฟัง โดยผ่านความกังวานของเสียงดนตรี (Parriott, 1960 : 1724)

7. ความรู้สึกของดนตรี (Expression of Music) เป็นความรู้สึกของดนตรีที่แสดงออกทำให้ทราบถึงอารมณ์และบรรยากาศของเพลง เช่น เศร้า อ่อนหวาน ร่าเริง สนุกสนาน รุกเร้าใจ (เรณูโกสินานนท์, 2522 : 43)

สรุปได้ว่า เสียงดนตรีเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้โดยตรง และยังก่อให้เกิดความรู้สึกหรืออารมณ์ต่าง ๆ ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับทำนอง จังหวะหรือลีลา ความเร็วช้าและความกังวานของเสียงประกอบด้วย

ลักษณะของดนตรี

สมโภชน์ รอดบุญ (2520 : 40-45) ได้แบ่งลักษณะของดนตรีออกเป็น 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ เพลงร้องและเพลงบรรเลง

1. เพลงร้อง แบ่งออกเป็นแบบร้องเดี่ยวและร้องเป็นหมู่คณะ เพลงที่ร้องเป็นหมู่คณะมีลักษณะการประสานเสียงให้เกิดความกลมกลืน

2. เพลงบรรเลง ประเภทของเพลงบรรเลงแบ่งออกได้ดังนี้

2.1 Folk Music คือ ดนตรีที่มีท่วงทำนองเป็นเพลงพื้นเมืองที่แสดงออกถึงเอกลักษณ์ของชาตินั้น ๆ

2.2 Country Music คือ เพลงลูกทุ่งฟังเข้าใจง่าย ถ้าเป็นเพลงตะวันตก ท่วงทำนองและลีลาเป็นแบบโคบาลเลี้ยงวัว เครื่องดนตรีที่ใช้เป็นกีตาร์ ฮีบเพลง

2.3 Popular Music คือ ดนตรีที่มีท่วงทำนองของเพลงสมัยนิยมมาเรียบเรียงเสียงประสานใหม่ ใช้เครื่องดนตรีประเภทใดประเภทหนึ่งเช่น เปียโน ไวโอลิน ทรัมเปต กีตาร์

2.4 Light Music คือ ดนตรีที่เต็มไปด้วยพลังอารมณ์ เป็นเพลงที่นำมาจากเพลงร้องที่อ่อนหวาน ไพเราะ บรรยายถึงธรรมชาติ มีท่วงทำนองที่สดชื่น รื่นเริง สบายอารมณ์

2.5 Popular Classical Music คือ เพลงที่มีลักษณะเป็นลูกผสม กล่าวคือใช้จังหวะเพลงป๊อปที่มี Beat ของเสียงกลองเป็นจังหวะตายตัว และใช้แนวทำนองของเพลงคลาสสิกหรือแนวทำนองหลักมาเป็น Melody

2.6 Lyric Music คือ ดนตรีที่เต็มไปด้วยพลังอารมณ์ เป็นเพลงที่นำมาจากเพลงร้องที่อ่อนหวาน ไพเราะ บรรยายถึงธรรมชาติ มีท่วงทำนองที่สดชื่น รื่นเริง สบายอารมณ์

2.7 Mood Music เป็นเพลงที่มีลักษณะคล้ายลิрикมิวสิค แต่มีอารมณ์หลายแบบทั้งเศร้าสร้อย สุข ทุกข์ รื่นเริง สนุกสนาน จังหวะของเพลงเปลี่ยนไปเปลี่ยนมาตลอดเวลา ซ้ำบ้าง เร็วบ้าง เพลงประเภทนี้มักจะมีเสียงประกอบ เช่น ฝนตก ฟ่ำร้อง เสียงคลื่น เสียงหิ่งห้อย ฯลฯ

2.8 Light Classical Music เป็นดนตรีที่มีแบบฟอร์มสลับซับซ้อน มีทั้งเพลงประเภทเต้นรำ เพลงรัก เพลงที่บรรยายถึงธรรมชาติ จะมีลักษณะบรรยากาที่ช้าและเร็วสลับกันไป

2.9 Classical Music เป็นดนตรีที่เกิดขึ้นจากในวัด ในโบสถ์จนกลายมาเป็นเพลงชาวบ้าน มีกระบวนเพลงด้วยกันหลายกระบวนเร็ว-ช้า-เร็ว สลับกันไป เป็นเพลงที่ต้องใช้วงดนตรีขนาดใหญ่ที่เรียกว่าดุริยางค์บรรเลง

2.10 Jazz Music เป็นดนตรีที่มีจังหวะสม่ำเสมอฟังสบาย ๆ การเล่นมักจะใช้เปียโน แซกโซโฟน และกลองเป็นหลัก แต่มาในระยะหลังได้พยายามเอาเครื่องดนตรีอื่นๆ เข้ามาร่วมด้วย เช่น คลาริเน็ต กีตาร์ไฟฟ้า ฟลูต และไวโอลิน ส่วนสิ่งสำคัญที่ขาดไม่ได้คือ เบส

ความสำคัญและคุณค่าของดนตรี

ดนตรีเป็นสื่อภาษาสากลที่ทั่วโลกจะเข้าใจกันได้โดยไม่มีการขัดแย้ง ไม่เลือกเชื้อชาติวรรณะ อายุ เป็นสื่อในการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างมนุษย์ เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตที่มนุษย์ยอมรับโดยไม่รู้ตัว (เรณู โกสินานนท์, 2522 : 107; ราไพพรรณ ศรีโสภาค, 2513 : 253; Collingwood, 1982 : 8) จะเห็นได้ว่า ชีวิตของเราคลุกคลีอยู่กับเสียงดนตรีตลอดเวลาเริ่มตั้งแต่การที่ทารกตั้งแต่แรกเกิด จะรู้สึกเพลิดเพลินชื่นชมและแสดงความพอใจจากการได้ยินเสียงซบกล่อมของมารดา

ดนตรีมีความผูกพันต่อมนุษย์อย่างมาก ดนตรีมีอิทธิพลต่ออารมณ์ความรู้สึกนึกคิด สามารถโน้มน้าวจิตใจให้ผู้ฟังเคลิบเคลิ้ม คล้อยตาม เกิดสุทริเยะมองโลกในแง่ดี ช่วยผ่อนคลายความเครียด ช่วยขจัดจิตใจให้เยือกเย็น และในขณะเดียวกันดนตรีก็สามารถกระตุ้นให้คนเราเกิดอารมณ์ในรูปแบบต่าง ๆ กัน ความรู้สึกและอารมณ์ของมนุษย์สามารถถ่ายทอดได้ด้วยการใช้ดนตรีเป็นสื่อเช่น ความรักชาติก็จะออกมาในรูปของเพลงปลุกใจ ความรักของชายหญิงก็ออกมาในลีลาของเพลงรักหวานซึ้ง หรือความรักของพ่อแม่ที่มีต่อลูกก็จะออกมาเป็นเพลงกล่อมที่มีความไพเราะอ่อนหวานอ่อนโยน แผ่ไพศาลด้วยความนุ่มนวลเหล่านี้เป็นต้น (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2524 : 128) ซึ่ง

จังหวะ ลีลาและท่วงทำนองของเสียงดนตรีที่เกิดขึ้นจะมีอิทธิพล ทำให้เกิดอารมณ์และความรู้สึกต่าง ๆ ขึ้นมา เช่น อารมณ์อ่อนไหว รัก เศร้า คึกคัก ร่าเริง หรือกระฉับกระเฉง นอกจากนี้ยังมีการกล่าวถึงอิทธิพลของเสียงดนตรีอีกว่า เสียงดนตรีช่วยกล่อมเกลายุบนิสัยของมนุษย์ที่หยาบกระด้าง ก้าวร้าว โหดเหี้ยม ทารุณให้ผ่อนคลายลงได้ (ทวีป อภิสัทธ, 2521 : 25)

ฉะนั้นด้วยเหตุผลที่ว่ามนุษย์เรามีความเกี่ยวข้องกับดนตรีมาตั้งแต่แรกเกิด จนกระทั่งวาระสุดท้ายของชีวิตไม่ว่าจะเป็นตั้งแต่แรกเกิดที่ทารกได้ยินเสียงเห่กล่อมจากมารดา เมื่อโตขึ้นการจัดงานรื่นเริงจะมีดนตรีมาร่วมบรรเลงให้ความสนุกสนานและสุดท้ายยังมีดนตรีแต่งให้กับงานศพ จึงกล่าวได้ว่า ดนตรีนั้นมีอิทธิพลและมีความผูกพันอย่างลึกซึ้งมากมาย จึงทำให้นักวิทยาศาสตร์ แพทย์ นักจิตวิทยา นักศิลป์ นักปรัชญา ตลอดจนนักการศึกษาต่างได้นำดนตรีมาวิเคราะห์เพื่อนำประโยชน์มาใช้ในการด้านต่าง ๆ มากขึ้น (ราไพพรรณ ศรีโสภาค, 2516 : 2/1-2/2; สมโภชน์ รอดบุญ, 2518 : 1; Sackett and Fitzgerald, 1980: 1845-1848) ดนตรีจึงเป็นวิทยาศาสตร์ประยุกต์ คือเป็นทั้งศิลปะศาสตร์และวิทยาศาสตร์ เป็นวิทยาการด้านใหม่ของมนุษย์ที่สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างมหาศาล (ราไพพรรณ ศรีโสภาค, 2516 : 2/2)

พิชัย ปรัญญานุสรณ์ (2535 : 60-70) ได้กล่าวถึงคุณค่าของดนตรีไว้ 4 ประการดังนี้

ประการที่แรก การเข้าถึงเป้าหมายในการเล่นดนตรี เกิดความรู้สึกทางสุนทริยภาพทางดนตรี เห็นความไพเราะ ความงามของเสียง เข้าใจเรื่องราวที่ละเอียดอ่อนลึกซึ้งได้ดี มีความสามารถในการจินตนาการและสร้างสรรค์ มีความพอใจในขณะที่กำลังอยู่กับเสียงดนตรีและสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันได้ เช่น

- รักที่จะเล่นดนตรีเป็นประจำ สม่ำเสมอ โดยพ่อแม่ไม่ต้องคอยตักเตือน
- รักสวยรักงาม
- จัดระเบียบชีวิตของตนเองได้
- หรือแสดงความรักพ่อแม่ โดยเกิดความคิดอยากจะแสดงดนตรีให้ในงานสำคัญ ๆ เช่น งานวันเกิด เป็นต้น

ประการที่สอง ขณะที่กำลังอยู่ในกิจกรรมดนตรี ไม่ว่าจะเล่น ร้องหรือฟัง เด็กจะมีสมาธิเข้าถึงดนตรีเร็วขึ้น ถึงคราวที่จะแสดงเอง ก็เล่นด้วยความเต็มใจ มีความเชื่อมั่นในตัวเองพร้อมที่จะถ่ายทอดอารมณ์ออกมาให้ดีที่สุด เหมือนตัวละครที่ได้รับมอบบทบาทและซ้อมมามากแล้ว

ประการที่สาม เด็กมีโอกาสสัมผัสกับความหลากหลายของเพลงและดนตรี จึงเป็นการเปิดโลกทัศน์ มองหลายมุม มีจิตใจกว้างขวาง ค้นพบและเข้าใจอารมณ์ของตนเองและในที่สุดก็ปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ รอบตัวได้

ประการที่สี่ มีความสุขกับเสียงดนตรีที่ได้ยิน ฟังดนตรีด้วยความซาบซึ้ง เพราะเข้าใจภาษาดนตรีแล้ว ภาษาดนตรีซึ่งบางครั้งก็อธิบายด้วยภาษาพูดไม่ได้ แต่เป็นภาษาของอารมณ์ที่อยู่ลึกเข้าไปในความคิดและอารมณ์ของแต่ละคน

ดนตรีกับเด็กผู้ด้อยโอกาส

โฮวาร์ด ทอบแมน (Howard Taubman) นักการศึกษาดนตรี กล่าวว่า ไม่มีเด็กคนใดที่จะไม่มีปฏิกริยาตอบสนองต่อเสียงดนตรีเว้นไว้แต่ว่าเด็กคนนั้นจะมีความพิการบางอย่าง

แบรคบิลล์ อัดัมส์ คลอเวลล์และเกรย์ (Blackbill Adams Clorwells and Gray) กล่าวว่า ทารกจะสงบลงได้ดีเมื่อได้รับการกระตุ้นด้วยเสียงที่มีจังหวะต่าง ๆ (มณี เผือกวิไล, 2529 : 40; อ้างอิงมาจาก Robeck, 1978 : 156) ครั้นเมื่อเด็กโตขึ้นมีวุฒิภาวะและการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ดีขึ้นดนตรีก็ยังคงเป็นสิ่งแวดล้อมอย่างหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาความสามารถของเด็กได้เป็นอย่างดี

ซูซูกิ (Zuzuki) อาจารย์ที่มีชื่อเสียงของญี่ปุ่น กล่าวว่า การฟังดนตรีตั้งแต่เด็กเป็นสิ่งสำคัญ เด็กควรมีโอกาสได้ฟังดนตรีที่ดีและซ้ำ ๆ กัน เพราะดนตรีก็เหมือนภาษาพูดของมนุษย์ ถ้าเด็กได้ยินเสียงดนตรีตั้งแต่แรกเกิดก็เท่ากับเด็กได้พัฒนาการรับรู้เสียงดนตรีอย่างค่อยเป็นค่อยไป ซึ่งสอดคล้องกับแอลเมอร์เชลล์ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2524: 189; อ้างอิงมาจาก Allmershell. n.d.) ที่กล่าวว่า เด็กในระยะก่อนเข้าโรงเรียนหรือระดับอนุบาลควรได้ยินเสียงดนตรีให้มากและสม่ำเสมอ เพราะเด็กสามารถรับรู้ เสียงดนตรีที่เขามีความพึงพอใจก็จะช่วยให้เขาเกิดความรู้สึกและเกิดอารมณ์ในทางที่ดี

เด็กผู้ด้อยโอกาสช่วงปฐมวัยซึ่งอยู่ในช่วงอายุประมาณ 3-6 ปี ในวัยนี้มีวุฒิภาวะและความพร้อมในการที่จะรับรู้และซาบซึ้งกับเสียงดนตรีได้เป็นอย่างดี ดังจะเห็นได้จากการที่เด็กมีอารมณ์หงุดหงิด แต่เมื่อเด็กได้ฟังเพลงสักครู่ เด็กก็จะค่อยคลายความหงุดหงิด เพราะความไพเราะของเสียงดนตรี ลีลา ตลอดจนท่วงทำนอง จะช่วยกล่อมอารมณ์ของเด็ก ให้เกิดความเพลิดเพลินตามไปด้วย (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2527: 503) ด้วยผลจากคุณค่าของเสียงดนตรีที่มีต่อการพัฒนาทางด้านจิตใจของเด็ก นักจิตวิทยาสังคมต่างให้การยอมรับและกล่าวถึงคุณค่าของดนตรีไว้ว่า

1. ดนตรีก่อให้เกิดความสว่างแก่จิต (Enlightenment)
2. ดนตรีก่อให้เกิดความสุข (Well-Being)
3. ดนตรีก่อให้เกิดความผูกพันรักใคร่ (Affection)

จากข้อความดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า เสียงดนตรีนับเป็นสิ่งแวดล้อมที่มีบทบาทสำคัญและเป็นประโยชน์สำหรับการพัฒนาเด็กผู้ด้อยโอกาสช่วงปฐมวัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาทางสติปัญญา เพราะว่าดนตรีเป็นสิ่งเร้าที่จะช่วยจูงใจให้เด็กเกิดความสุขใจและมีความรู้สึกลึกซึ้งในทางที่ดี ซึ่งเป็นการช่วยสร้างสิ่งแวดล้อมให้มีความน่าสนใจ ซึ่งทำให้เด็กเกิดการตื่นตัวในการเรียนรู้

องค์ประกอบของดนตรีสำหรับเด็กผู้ด้อยโอกาส (ช่วงปฐมวัย)

องค์ประกอบของดนตรี ได้แก่ การเคลื่อนไหว การฟังดนตรี การร้องเพลงและการปูพื้นฐานเครื่องดนตรี องค์ประกอบดังกล่าวจะช่วยให้อุบัติการณ์ที่เหมาะสมแก่เด็กได้

1. การปูพื้นฐานทางจังหวะดนตรี การเคลื่อนไหว
 - ใช้วียวะส่วนต่าง ๆ ของร่างกายเป็นอุปกรณ์ดนตรี เช่น ดินน้ำมัน ตบมือ ฯลฯ
 - หัดใช้เครื่องดนตรีประเภทเครื่องเคาะจังหวะ
2. การปูพื้นฐานทางการร้องเพลง
 - ให้เด็กร้องเพลงง่าย ๆ เพลงควรมีทำนองที่ร้องง่ายและเนื้อร้องควรจะสั้น

- ให้เด็กหัดเปล่งเสียง ตามเสียงโน้ตสากล
- 3. การปูพื้นฐานทางการฟังดนตรี
 - ให้เด็กฟังเพลงไทยและเพลงสากล
 - ให้เด็กรู้จักเสียงที่แตกต่างกันในระดับเสียงต่าง ๆ
 - ให้เด็กรู้จักเสียงที่แตกต่างกันของเครื่องดนตรี
- 4. การปูพื้นฐานทางเครื่องดนตรี
 - แนะนำให้เด็กรู้จักเครื่องดนตรีต่าง ๆ
 - ให้เด็กหัดใช้เครื่องดนตรีประเภทเครื่องเคาะจังหวะ

องค์ประกอบของการสอนเพลงสำหรับเด็กผู้ด้อยโอกาส (ช่วงปฐมวัย)

องค์ประกอบในการสอนเพลงในช่วงปฐมวัย มีกิจกรรมที่สำคัญ 4 ประการคือ (เยาวพา เดชะคุปต์, 2540: 103-104)

1. กิจกรรมที่เน้นจังหวะหรือการเคลื่อนไหวพื้นฐาน

การปูพื้นฐานที่ดีจะช่วยส่งเสริมให้เด็กมีความสามารถในด้านจังหวะ ความคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการ เช่น ปรบมือตามครูให้เข้าจังหวะ เดินย่อเท้าตามจังหวะของเสียงเพลงย่อเท้าตาม จังหวะที่ครูเคาะหรือให้สัญญาณ กระโดดตามจังหวะที่ครูให้สัญญาณ การทำท่าเลียนแบบการ เคลื่อนไหวของสัตว์ชนิดต่าง ๆ ทำเสียงเลียนแบบสัตว์ เช่น นก ไก่ แมว หมา ฯลฯ หรือเลียน เสียงตามแบบสิ่งของต่าง ๆ เช่น เสียงนาฬิกา เสียงหลอดไฟ ฯลฯ

2. กิจกรรมการฟังเพลง

เสียงมีอยู่ในสิ่งแวดล้อมทั่วไป ครูจะเลือกให้เด็กฟังจากแหล่งใด เช่น สัตว์ คน วัตถุ ดนตรี ธรรมชาติ ถ้าหากสังเกตเห็นเด็กสนใจเสียงชนิดใดก็พยายามกระตุ้นให้เด็กเลียนเสียงนั้นด้วย ตนเอง โดยผู้ใหญ่ไม่ต้องทำเป็นตัวอย่าง สำรวจแหล่งเสียงที่มีในสิ่งแวดล้อม เช่น เสียงนาฬิกา เสียง รถจักรยานสามล้อ เสียงฝนตก

เด็กอายุสามขวบสามารถเชื่อมโยงเสียงกับวัตถุที่ใช้ทำเสียง ครูอาจเล่นเกมทายเสียงกับ เด็กเป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่ม จัดเวลาให้เด็กได้ฟังเพลงอย่างเพียงพอ เพื่อให้เด็กได้พักผ่อนและมีความสุข

เด็กอายุสี่ห้าขวบจะพัฒนาความสามารถ ทักษะและความชอบในการฟัง เด็กชอบ ฟังเพลงเพื่อพักผ่อน จินตนาการและความบันเทิง ให้เด็กฟังเพลงที่ชอบซ้ำ ๆ เราจะปลูกฝังค่านิยม ในการฟังไม่ได้ ถ้าให้เด็กฟังเพลงครั้งเดียวหรือสองครั้งเท่านั้น

3. กิจกรรมการร้องเพลง

แรมซีและเบย์เลส (Ramsey & Bayless, 1980 : 148-149) กล่าวว่า การร้องเพลงเป็น องค์ประกอบที่สำคัญองค์ประกอบหนึ่งในการจัดประสบการณ์ดนตรีให้กับเด็ก เด็กจำนวนน้อยไม่ ชอบร้องเพลง บางคนอาจจะร้องไม่ถูกจังหวะ แต่อย่างไรก็ตามเด็กในวัยนี้มักจะชอบร้องเพลง โดยเฉพาะเพลงที่เขาชอบและชอบเรียนรู้เพลงใหม่ ๆ ด้วย เพลงที่เด็กได้ยินในโทรทัศน์หรือเพลงที่ครู สอนเด็กมักจะนำมาร้องขณะเล่น หรือทำงาน ในบรรยากาศที่สบาย เด็กอาจจะแต่งเพลงสั้น ๆ เช่น

ขณะเล่นไม้บล็อก วาดภาพหรือเก็บของ เด็กจะชอบร้องเพลงที่เกี่ยวกับสัตว์ เทศกาลต่าง ๆ หรือ ประสบการณ์ที่เกิด (Happy Birthday) หรือเพลงที่เกี่ยวกับสิ่งของต่าง ๆ เช่น ร้องทำคุกกี้ใหม่

เด็กอายุสี่ห้าขวบชอบร้องเพลงในกลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ เวลาร้องเพลงยังคงเป็นเวลา ช่วงสั้นและไม่เป็นทางการ อาจจะทำตลอดวัน มีการทำท่าทางประกอบเพลง เนื้อเพลงมีคำซ้ำ ๆ

สำหรับเด็กที่มีปัญหาในการร้องเพลง ครูอาจช่วยได้ดังนี้

1. กระตุ้นให้เด็กร้องเพลงที่ชอบ
2. ให้เด็กได้ฟังเสียงร้องของตัวเอง
3. ให้เด็กร้องคลอตามเทปบันทึกเสียง
4. เลือกเพลงที่มีเสียงระดับปานกลางหรือค่อนข้างต่ำ
5. ให้เด็กร้องเพลงในระดับเสียงของตนเอง

แรมซีและเบย์เลส (Ramsey & Bayless, 1980: 151) กล่าวถึง การสอนร้องเพลง เอาไว้ดังนี้

1. ครูร้องเพลงให้เด็กฟังซ้ำ ๆ และชัดเจน
2. ขณะร้องเพลงควรใช้สีหน้าท่าทางประกอบไปด้วย จะทำให้ดนตรีมีชีวิตชีวา
3. ร้องเพลงใหม่ซ้ำ ๆ หลาย ๆ เทียวในแต่ละวัน
4. ส่งเสริมให้เด็กร้องเพลงไปพร้อมกับครู
5. ไม่ควรสอนร้องเพลง บรรทัดต่อบรรทัด เพราะจะทำให้เสียความหมายและไม่เกิด อรรถรสในการร้องเพลงและอาจทำให้เด็กเกรียดเพลงที่ร้อง แต่ควรร้องเพลงซ้ำ ๆ ทั้งเพลง และร้อง บ่อย ๆ
6. ถ้าเด็กไม่สามารถออกเสียงได้ ก็ควรให้เวลาเด็กได้ฝึกร้องและควรช่วยเด็กให้ร้องได้

ถูกต้อง

7. ครูควรจำไว้ว่าความสนุกสนานเป็นเป้าหมายที่สูงสุดของการร้องเพลง
4. กิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบเพลง

เด็กได้เคลื่อนไหวอย่างอิสระ ตามเสียงจังหวะที่ได้ยินในระดับต่าง ๆ กัน เช่น

- เมื่อได้ยินเสียงจังหวะที่ตั้งและเน้นหนัก เด็กอาจนึกถึงการเดินแถวแบบทหารหรือการ กระโดดของกบ การควมบ้า แล้วแสดงอาการเคลื่อนไหวโดยใช้ส่วนต่าง ๆ ของร่างกายตามความคิด ของเขา

- เมื่อได้ยินเสียงจังหวะที่เบา ๆ และซ้ำ ๆ เด็กอาจนึกถึงการเคลื่อนไหวของใบไม้ที่ต้อง ลม นกกำลังบิน ตัวหนอนกำลังคลาน ว่าวกำลังลอย ฯลฯ แล้วแสดงอาการเคลื่อนไหวโดยใช้ส่วน ต่าง ๆ ของร่างกายตามความคิดของเขา

กิจกรรมทั้ง 4 นี้ ครูควรคำนึงถึงและไม่ควรตัดกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งออกไป ควรสอนให้ มีความสัมพันธ์กัน

ความสำคัญของดนตรีสำหรับเด็กผู้ด้อยโอกาส (ช่วงปฐมวัย)

พัชรี วาสวิท (2534 : 38-48) กล่าวว่า ดนตรีเข้ามามีบทบาทและเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตคน ทุกเพศทุกวัย โดยเฉพาะเด็กปฐมวัย ดนตรีเป็นสิ่งสำคัญสำหรับเด็กในวัยนี้ก็เพราะว่าดนตรีทำให้เด็ก

เกิดความรู้สึกเป็นสุข สนุกสนาน ทำให้เขาได้ใช้จินตนาการ ความนึกฝันส่วนตัว เป็นเครื่องมือในการสร้างสรรค์บุคลิกภาพลักษณะนิสัยและสังคมของเด็กให้พัฒนาไปได้อย่างเหมาะสมสมกับวัยของเด็ก ถ้าเด็กได้รับการส่งเสริมให้ได้แสดงออกทางดนตรี เด็กจะได้พัฒนาทางด้านจิตใจ อารมณ์ ความคิด จินตนาการ สังคม การสื่อความหมายและการถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด ตลอดจนลักษณะลีลาท่าทางที่เหมาะสม สิ่งเหล่านี้จะเป็นแรงผลักดันให้เด็กมีความมั่นคงทางอารมณ์ มีสุขภาพจิตและสุขภาพกายดี ตลอดจนเป็นคนที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง

ณรุทธ์ สุทธจิตต์ (2532 : 33) กล่าวถึง ความสำคัญของดนตรีว่าบุคคลทั่วไปมักจะรู้สึกว่าดนตรีมีประโยชน์ต่อเด็ก อย่างไรก็ตามคงจะมีน้อยคนที่เข้าใจบทบาทของดนตรีกับเด็กปฐมวัยอย่างแท้จริง และแม้ว่ามีบุคคลบางคนจะทราบถึงการศึกษาด้านดนตรีกับเด็ก แต่ก็มีหนังสือไม่กี่เล่มที่กล่าวถึงดนตรีกับเด็กปฐมวัย จึงเป็นการสมควรที่บุคคลทั่วไป โดยเฉพาะผู้ที่เป็นบิดามารดา ควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องนี้ เพื่อประโยชน์ในการจัดสภาพแวดล้อมและช่วยเหลือสนับสนุนให้เด็กในวัยนี้มีพัฒนาการทางดนตรีที่ถูกต้องสมบูรณ์เพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาดนตรีต่อไป

แนวทางการจัดกิจกรรมดนตรีในเด็กผู้ด้อยโอกาส (ช่วงปฐมวัย)

ณรุทธ์ สุทธจิตต์ (2537 : 154-155, 162) ได้กล่าวถึงแนวทางการจัดกิจกรรมดนตรีในระดับเด็กปฐมวัยไว้ว่า เด็กในระดับปฐมวัยควรได้รับการพัฒนาทางด้านเจตคติที่ดีควบคู่ไปกับสาระดนตรี เพื่อปลูกฝังให้ผู้เรียนสนใจและรักดนตรี ซึ่งนำไปสู่ความซาบซึ้งในดนตรีต่อไป การเรียนการสอนดนตรีควรคำนึงถึงพัฒนาการของผู้เรียนเสมอ

1. ข้อควรคำนึงในการจัดกิจกรรมดนตรี

การจัดกิจกรรมดนตรีสำหรับเด็กปฐมวัยมีข้อควรคำนึงหลายประการดังนี้

1.1 กิจกรรมดนตรีควรเป็นกิจกรรม เพื่อเตรียมความพร้อมด้านดนตรีในระยะแรกและเรียนเนื้อหาดนตรีได้บ้างในเวลาต่อมา

1.2 กิจกรรมดนตรีควรเป็นกิจกรรมที่เน้นเกี่ยวกับความสนุกสนาน เพื่อปลูกฝังเจตคติที่ดีต่อดนตรี โดยมีขั้นตอนต่อเนื่องและอยู่ในรูปแบบเดียวกัน เพื่อสร้างเสริมแนวคิดและเนื้อหาตลอดจนทักษะดนตรีในขั้นพื้นฐานทุกทักษะ ได้แก่ การฟัง การร้อง การเคลื่อนไหว การเล่น (เครื่องตี) การสร้างสรรค์และการอ่าน โดยเฉพาะการฟังและการร้องเป็นทักษะที่ควรเน้นเสมอ เพื่อเป็นพื้นฐานในการพัฒนาทักษะดนตรีอื่น ๆ ต่อไป การฟังและการร้องอย่างถูกวิธีและมีคุณภาพจึงเป็นสิ่งจำเป็น

1.3 กิจกรรมดนตรีควรเน้นที่การปฏิบัติเพราะเด็กในวัยนี้ไม่ชอบอยู่นิ่งเฉย กิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นทักษะดนตรีจึงเป็นสิ่งที่เหมาะสมกับผู้เรียนเป็นอย่างดีอยู่แล้ว

1.4 กิจกรรมดนตรีควรผสมผสานกันอย่างกลมกลืน เพื่อให้ผู้เรียนได้สัมผัสทักษะดนตรีต่าง ๆ อย่างครบถ้วน โดยผู้เรียนควรได้ปฏิบัติทักษะต่าง ๆ ในรูปของกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งในแต่ละช่วงของกิจกรรมดนตรีควรใช้เวลาประมาณ 20-30 นาที ต่อ 1 คาบ โดยใน 1 สัปดาห์ควรมีกิจกรรมดนตรีประมาณ 2-3 คาบ เป็นอย่างน้อย

1.5 สื่อในการจัดกิจกรรมดนตรีควรอยู่ในสภาพสมบูรณ์ และควรใช้ของจริงเพื่อสร้างความสนใจให้กับนักเรียน เช่น การเรียนเรื่องเครื่องดนตรีชนิดต่าง ๆ ถ้าผู้เรียนมีโอกาสสัมผัสกับของจริง ได้ฟังเสียงดนตรีจากการแสดงสด จะเป็นสิ่งที่ดีมาก

2. จุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมดนตรี

จุดมุ่งหมายในการจัดกิจกรรมดนตรีสำหรับเด็กในระดับปฐมวัย ควรครอบคลุมถึงสิ่งนี้

2.1 การฟังเสียงธรรมชาติ การฟังเสียงดนตรี

2.2 การร้องเพลง โดยเน้นคุณภาพการร้องเพลงให้ไพเราะตั้งแต่ต้น

2.3 การเคลื่อนไหวร่างกายเข้ากับจังหวะดนตรี

2.4 การแสดงออกถึงความสม่ำเสมอของจังหวะ

2.5 การแยกแยะลักษณะของระดับเสียงและลักษณะของเสียงในเรื่องความดังค่อยและความรู้สึกรักของดนตรี

2.6 การสร้างสรรค์ด้านการเคลื่อนไหว การตบจังหวะและการสร้างสรรค์ด้านทำนอง

2.7 การอ่านสัญลักษณ์หรือภาพซึ่งสื่อความหมายเกี่ยวกับเสียงและดนตรี

3. เนื้อหาในการจัดกิจกรรมดนตรี

เนื้อหาของกิจกรรมดนตรีควรเป็นเรื่องเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อม ได้แก่ การเรียนรู้เกี่ยวกับเสียงรอบ ๆ ตัว จังหวะของการพูด การเดิน ความเร็ว-ช้า ความสม่ำเสมอของจังหวะและเนื้อหาดนตรีในระดับพื้นฐาน เช่น การรักษาจังหวะให้สม่ำเสมอ จังหวะเน้น จังหวะเบา ความดัง-ค่อย ความสูง - ต่ำ จังหวะหยุด จังหวะของทำนองและสัญลักษณ์ที่ใช้ในการอ่าน ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ง่าย ๆ สื่อความหมายอย่างชัดเจนมิใช่เป็นสัญลักษณ์ดนตรี ถ้าผู้เรียนมีความพร้อมในทุกด้านดีพอควรแล้ว การให้สาระดนตรีขั้นพื้นฐานเป็นสิ่งที่ควรกระทำ

4. กิจกรรมการสอนดนตรี

กิจกรรมการสอนดนตรีควรใช้เทคนิควิธีสอนต่าง ๆ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มากที่สุด เทคนิควิธีสอนพื้นฐานที่ใช้กับผู้เรียนในระดับปฐมวัย ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนค้นคว้าสำรวจสิ่งที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง ใช้การปฏิบัติเป็นพื้นโดยผู้สอนคอยชี้แนะหรือชี้แนะเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้หลังจากการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ นอกจากนี้การเรียนแนวคิดดนตรีควรกระทำซ้ำซากโดยเปลี่ยนกิจกรรมไปเพื่อย้ำให้ผู้เรียนเข้าใจแนวคิดดนตรีนั้น ๆ อย่างแท้จริงและมั่นคง

การร้องเป็นกิจกรรมที่ควรเน้นเสมอควบคู่ไปกับสมาธิการฟัง เพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสพัฒนาแนวคิดด้านทำนองและจังหวะที่ดีตั้งแต่เริ่มเรียนดนตรี

การสร้างเรื่องราวในลักษณะนิทานเพลงหรือนิทานที่เกี่ยวข้องกับดนตรีเป็นสิ่งที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี กิจกรรมดนตรีจึงควรสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับนิทาน การแสดงละครในลักษณะต่าง ๆ ด้วย

สำหรับการประเมินผลนั้นผู้สอนควรใช้วิธีประเมินผลในกระบวนการเรียนการสอนเป็นสำคัญ โดยคอยสังเกตพัฒนาการของผู้เรียนแต่ละคน และใช้การประเมินผลรายบุคคล ในลักษณะของการซักถามหรือทดสอบสั้น ๆ เป็นระยะ ซึ่งผลจากการประเมินนี้สามารถใช้ในการปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี

โดยสรุป กิจกรรมดนตรีสำหรับผู้ด้อยโอกาสช่วงปฐมวัย ควรเน้นที่การปฏิบัติและเริ่มจากการเตรียมความพร้อมด้านดนตรีก่อน ในระยะต่อมาจึงเริ่มกิจกรรมเกี่ยวกับเนื้อหาและทักษะดนตรี โดยในการเรียนการสอนผู้สอนควรเน้นที่เทคนิควิธี เพื่อช่วยพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มากที่สุด

สรุป การจัดกิจกรรมเพลงร้องและดนตรีให้กับเด็กผู้ด้อยโอกาสในช่วงปฐมวัย ควรเป็นกิจกรรมดนตรีที่เตรียมความพร้อมและวางรากแนวคิดขั้นพื้นฐานด้านดนตรี โดยคำนึงถึงการปลูกฝังเจตคติที่ดีต่อดนตรีและความสนุกสนานของผู้เรียนด้วย เพราะผู้เรียนในวัยนี้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ดีเมื่อเขาเหล่านั้นรู้สึกสนุกสนาน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศไทย มีดังนี้

เลิศ อำนันทนะ (2518 : 129) ได้ทดลองนำเสียงดนตรีมาใช้ เพื่อประกอบการสอนแบบสร้างสรรค์ทางศิลปะ สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ที่โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายประถม ในระดับประถมศึกษาปีที่ 1-4 ตั้งแต่ปีการศึกษา 2514 ผลปรากฏว่า เสียงดนตรีสามารถส่งเสริมพัฒนาการทางอารมณ์ของเด็ก เสริมสร้างความคิด จินตนาการ ช่วยกระตุ้นให้มีการแสดงออกในทางสร้างสรรค์ส่งเสริมให้มีความสัมพันธ์ระหว่างประสาทหู กล้ามเนื้อมือ ให้สอดคล้องกับการใช้ความคิด นอกจากนี้ยังทำให้เหนื่อยช้าและคลายความตึงเครียด ผลทาน ศรีณรงค์ (2528: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเปรียบเทียบสัมฤทธิ์ผลการเรียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โดยใช้ดนตรีเป็นสื่อเร้ากับวิธีการสอนแบบธรรมชาติ พบว่า ดนตรีเป็นสื่อเร้าหรือกระตุ้นทำให้นักเรียนเกิดความรู้สึกนึกคิด เกิดจินตนาการและสามารถเขียนถ่ายทอดออกเป็นภาพเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้ดนตรีเป็นสื่อเร้าในการสอน เพราะทำให้เกิดความรู้สึกสบายใจไม่ตึงเครียด

นนท์ศุภกรีย์ คำตันเจริญ (2522 : 76-78) ได้ศึกษาวุฒิภาวะทางเชาว์ปัญญาของเด็กไทยในระดับอนุบาล โดยใช้แบบสอบถามวาดภาพ กู๊ดอินฟ- แฮร์ริส ผลการศึกษาปรากฏว่า นักเรียนที่มีระดับอายุต่างกันมีวุฒิภาวะทางเชาว์ปัญญาแตกต่างกัน โดยที่วุฒิภาวะทางเชาว์ปัญญาเพิ่มขึ้นตามระดับอายุตั้งแต่ 4 ปีจนถึง 6 ปี นักเรียนชายและหญิงมีวุฒิภาวะทางเชาว์ปัญญาแตกต่างกัน โดยนักเรียนหญิงมีวุฒิภาวะทางเชาว์ปัญญาสูงกว่านักเรียนชายในมาตราผู้หญิงและมาตราตัวเอง และวุฒิภาวะทางเชาว์ปัญญามีความสำคัญทางบวกกับความพร้อมในการเขียนอ่าน

มณี เผือกวิไล (2529 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลของการใช้ดนตรีกระตุ้นต่อการเจริญเติบโตของทารกคลอดก่อนกำหนด ผลปรากฏว่าเด็กจะมีปฏิกิริยาตอบรับกับเสียงเพลงทั้งทางพฤติกรรมและร่างกาย ในทางที่ดีขึ้นมาก เสียงเพลงที่นุ่มนวลจะทำให้เด็กมีอาการสงบเบี่ยงร่างกายเจริญเติบโตดีขึ้นด้วยและยังช่วยให้ระบบหายใจและระบบการย่อยดีขึ้นอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับนายแพทย์ชัยรัตน์ บัณฑุรอำพร (2534 : 36-39) ได้มีการทดลองเปิดเสียงดนตรีที่มีทำนองอ่อนหวานให้ทารกในครรภ์ฟัง ซึ่งไปช่วยกระตุ้นระบบประสาททำให้เซลล์สมองส่วนนี้มีขนาดใหญ่ และมีใยประสาทมากขึ้น อีกทั้งยังทำให้ทารกหลังคลอดมีอารมณ์สงบ เยือกเย็น เลี้ยงง่าย ไม่ร้องกวน ซึ่งเป็นการกระตุ้นพัฒนาการทางด้านสมอง อารมณ์และร่างกาย

พัชรา พุ่มพชาติ (2533 : 84) ได้ศึกษาอิทธิพลของเสียงดนตรีที่มีต่อพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กปฐมวัย อายุ 4-5 ปี จำนวน 16 คน กลุ่มทดลองได้รับการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ที่ใช้เสียงดนตรีประกอบ กลุ่มควบคุมได้รับการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ปกติ ผลปรากฏว่าเสียงดนตรีสามารถช่วยลดพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กปฐมวัย

จันทร์เพ็ญ สุภาพล (2535 : 73) ได้ศึกษาพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นประกอบดนตรี และการเล่นประกอบการเล่นส่งเสริมพฤติกรรมช่วยเหลือ ผลปรากฏว่าเด็กปฐมวัยที่ได้ฟังนิทานประกอบดนตรีควบคู่กับกิจกรรมมีพฤติกรรมทางสังคมสูงขึ้น

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า มีการวิจัยเสียงดนตรีสามารถพัฒนาการทางอารมณ์ของเด็ก เสริมสร้างความคิดและจินตนาการของเด็ก

งานวิจัยในต่างประเทศ มีดังนี้

ดร.เทอร์แมน (Dr. Thurman) ได้เปิดดนตรีให้มารดาที่ตั้งครรภ์ฟังอย่างสม่ำเสมอทุกวัน ผลปรากฏว่าเด็กที่คลอดออกมามีพัฒนาการทางร่างกายและไอคิวสมองสูงกว่าเด็กทั่ว ๆ ไปเลี้ยงง่าย มีอารมณ์แจ่มใส และมีความผูกพันกับมารดาอย่างมาก (นพ.ชัยรัตน์ บัณฑุรอำพร, 2534 : 34-36)

แฟรงเกนเบอร์เกอร์ (Frankenberger. 1979: 143) ได้ศึกษาผลของการใช้ดนตรีร่วมกับการฝึกอบรมแบบผ่อนคลายกับเด็กที่มีการเรียนรู้ช้าและมีความก้าวร้าว ผลปรากฏว่าการใช้ดนตรีร่วมกับการฝึกอบรมแบบผ่อนคลาย ช่วยทำให้เด็กมีการเรียนรู้ดีขึ้นและมีความก้าวร้าวอารมณ์ลดลง

ริชแมน (Richman. 1976 : 5379-B) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการทำงานโดยใช้ดนตรีประกอบกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นคนปัญญาอ่อนอย่างมาก 30 คน โดยให้ทำงานที่ต้องใช้มืออย่างช้า ๆ และเป็นงานที่คล้ายคลึงกับชนิดของงานในโรงงาน เปรียบเทียบกับการทำงานที่ไม่ใช้ดนตรีประกอบ พบว่า การใช้ดนตรีประกอบช่วยปรับปรุงการทำงานได้เป็นอย่างมาก

พัฒนาการด้านสติปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ด้อยโอกาส นับเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่งและควรได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การปล่อยให้เด็กขาดการพัฒนาด้านสติปัญญาจะส่งผลกระทบต่อตัวเด็กเอง และสังคมที่เด็กอาศัยอยู่ จากคุณสมบัติของเสียงเพลงและดนตรี สรุปได้ว่า ดนตรีนับเป็นสิ่งเร้าอย่างหนึ่งที่สามารถนำมาใช้ในการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม ทำให้เด็กเกิดอารมณ์สนุกสนาน ร่าเริง เกิดสมาธิและคลายความเครียด จะเห็นได้ว่า ดนตรีช่วยเสริมสร้างพัฒนาการของเด็กที่ดีขึ้นได้